

AVRUPA BİRLİĞİ KATILIM ÖNCESİ MALİ YARDIM ARACI (IPA II) VE SİVİL TOPLUM ALT SEKTÖRÜ

VAKA ANALİZİ

S İ V İ L
T O P L U M
İ Z L E M E
R A P O R U
2016 - 2017

Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı'nın (Instrument for Pre-accession Assistance IPA) Türkiye 2014-2020 uygulama döneminde sivil toplum ilk kez ayrı bir alt sektör olarak kabul edilmiştir. Bu vaka analizinde, IPA II döneminde Türkiye'de sivil toplum sektörü için belirlenen hedefler, öncelikler ve aktarılabacak mali yardım ile birlikte bütüncül bir kamu politikası oluşturulması açısından programlama sürecine sivil toplum katılımı, koordinasyon ve izleme süreçleri değerlendirilmektedir.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN SIVİL TOPLUM POLİTİKASI VE MALİ DESTEĞİ

Avrupa Birliği (AB), Türkiye dahil olmak üzere bütün aday ve potansiyel aday ülkelerin AB politik kriterlerine ve müktesebatına uyum sağlanması için yürütülen reform çalışmalarını mali olarak desteklemektedir. AB üyelik hedefi olan ülkelere -Türkiye ve Batı Balkanlar'a- sağlanan AB yardımları, 2007 yılında Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (Instrument for Pre-Accession Assistance-IPA) olarak bilinen tek bir hibe mekanizması altında birleştirilmiştir.¹

AB'nin Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarına (STK) desteği Türkiye'ye yapılan mali yardım içerisinde önemli önceliklerden biri haline gelmiştir. Türkiye'nin 2005 yılında başlayan AB katılım müzakerelerini yönlendiren müzakere çerçeve belgesinde siyasi reformların gerçekleşmesi, AB müktesebatının üstlenilmesi ve uygulanması açısından sivil toplum diyalogunun güçlendirilmesi

bir politika önceliği olarak yer almıştır.² Avrupa Komisyonu tarafından Türkiye dahil olmak üzere aday ve potansiyel aday ülkelerdeki sivil toplum politikası 2007 *Genişleme Stratejisinde*³ açıklanarak, bir hibe mekanizması olan Sivil Toplum Aracı (Civil Society Facility) hayata geçirilmiştir.⁴ Türkiye dahil olmak üzere AB aday ve potansiyel aday ülkelere yönelik sivil toplum politikası her yıl *Genişleme Strateji Belgeleri*⁵ kapsamında gözden geçirilerek *AB'nin Türkiye'deki Sivil Toplumun Geliştirilmesine Verdiği Desteğe İlişkin Rehber (2011-2015)*⁶ ve *AB Sivil Topluma Destek Rehberi (2014-2020)*⁷ gibi sivil toplum için elverişli ortamın güçlendirilmesi ve STK'ların kapasitelerinin geliştirilmesi bakımından daha kapsamlı ve bütüncül politikalar oluşturulmuştur.

AB'nin genişleme ülkelerine yönelik sivil toplum politikasının kapsamının genişlemesi ile birlikte, IPA aracılığı ile aktarılan hibe programları da çeşitlenmiştir. IPA I (2007- 2013) döneminde, Türkiye'de sivil toplum yatay (cross-cutting) bir alan olarak ele alınarak beş bileşen altında farklı programlar aracılığı ile STK'lara mali destek sağlanmıştır.⁸ Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından sağlanan verilere göre, 2002-2014

² *Türkiye- AB Katılım Müzakereleri*. Avrupa Birliği Bakanlığı. Erişim tarihi: 4 Nisan 2018. https://www.ab.gov.tr/files/rehber/06_rehber.pdf

³ *Enlargement Strategy and Main Challenges 2007-2008*. [Genişleme Stratejisi ve 2007-2008 Dönemindeki Temel Zorluklar]. European Commission [Avrupa Komisyonu]. Erişim tarihi: 4 Nisan 2018. https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2007/nov/strategy_paper_en.pdf

⁴ *Civil Society [Sivil Toplum]*. European Commission [Avrupa Komisyonu]. Erişim tarihi: 4 Nisan 2018. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/policy-highlights/civil-society_en

⁵ *Genişleme Strateji Belgeleri*. Avrupa Birliği Bakanlığı. Erişim tarihi: 4 Nisan 2018. <https://www.ab.gov.tr/49348.html>

⁶ *Guiding Principles for EC Support of the Development of Civil Society in Turkey 2011-2015 [Türkiye'de sivil topluma AB Komisyonu desteği için yönlendirici ilkeler 2011-2015]*. European Commission [Avrupa Komisyonu]. Erişim tarihi: 4 Nisan 2018. https://www.avrupa.info.tr/fileadmin/Content/Files/File/CSD/Guiding_Principles_for_EC.pdf

⁷ *DG Enlargement Guidelines for EU support to civil society in enlargement countries, 2014-2020 [AB Genişleme Bölgesindeki Sivil Topluma Destek Rehberi, 2014-2020]*. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/civil_society/doc_guidelines_cs_support.pdf

⁸ Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma, Sınır Ötesi İşbirliği, Bölgesel Kalkınma, İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi, Kırsal Kalkınma olarak belirlenmiş olan beş bileşen ile ilgili daha çok bilgi almak için: <https://www.ab.gov.tr/45627.html>

¹ *Turkey- financial assistance under IPA II [Türkiye - IPA II altında finansal destekler]*. European Commission [Avrupa Komisyonu]. Erişim tarihi: 4 Nisan 2018. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/turkey_en

yıllarını kapsayan IPA (2007-2013) ve öncesindeki dönemde sivil toplum sektörünün güçlendirilmesi için 71 farklı hibe programı altında 3.548 proje için toplam yaklaşık 462 milyon Avro mali destek sağlanmıştır.⁹ IPA II uygulama döneminde ise aday ülkelerin yanı sıra kalkınmakta olan ülkelere de sağlanan destek mekanizmaları değerlendirilerek, hibelerin “projelerin desteklenmesi” yolu ile aktarılmasının yerine daha kapsamlı politikalar belirlenmesini sağlayacak “sektörel yaklaşım” modeline geçilmesine karar verilmiştir.¹⁰ Avrupa Komisyonu bu yaklaşım ile; AB’ye aday ve potansiyel aday ülkelerde kamu yönetimi ve paydaşların işbirliği içerisinde sivil toplum alanında bütüncül politika ve stratejilerin geliştirileceğini öngörmektedir.¹¹

IPA kapsamındaki yardımların temel finansman önceliklerini gösteren belge olan *Türkiye için Endikatif Strateji Belgesi* (Indicative Strategy Paper for Turkey 2014-2020)¹², 26 Ağustos 2014 tarihinde Komisyon tarafından kabul edilerek IPA II 2014-2020 döneminde AB mali yardımları ile Türkiye’de mali destek sağlanması öngörülen dokuz politika alanı belirlenmiştir. Komisyon tarafından IPA II döneminde Türkiye için belirlenen toplam yaklaşık 4,5 milyar Avro kaynaktan ise 190 milyon Avro sivil toplum alt sektörü için ayrılmıştır. Türkiye’de sivil toplum sektörünü desteklemek amacıyla ayrılan bu bütçenin kullanımına yönelik stratejinin oluşturulması, programlama, proje belirleme ve izleme

çalışmaları konusunda Avrupa Birliği Bakanlığı yetkilendirilmiştir.

IPA II döneminde 2014, 2015 ve 2016 programlama yılları için desteklenecek projeler Tablo 1’de özetlenmektedir. Sivil toplum alt sektörü için ayrılan mali kaynak içerisinde önemli miktarda fonun, ilgili kamu kurumlarının kapasitesinin güçlendirilmesi, arkeolojik ve ortak kültürel mirasın desteklenmesi ile ilgili konulardaki çalışmalar için ayrıldığı gözükmemektedir. STK’lara sağlanan ve yürüttükleri projeleri destekleyen hibe programlarının bütçesi sivil toplum alt sektörü için ayrılan toplam mali kaynağın üçte biri kadardır. Mayıs 2018 itibarıyla şimdiye kadar sadece 2014 programlama yılına ait hibelerin yaklaşık yüzde 15’i dağıtıldığından var olan mali kaynağın kullanımına ilişkin gecikmeler yaşanmaktadır. 2014 ve 2015 programlaması kapsamında yer alan projelerin değerlendirme süreci Haziran 2018 itibarıyla devam etmektedir.

Türkiye’nin adaylık statüsünü kazanmasından bu yana aldığı mali yardımları denetleyen Avrupa Sayıştay (European Court of Auditors), 2018 yılında yayımladığı raporda mali yardımların planlanmasının etkili şekilde yapılmasına rağmen fonların hukukun üstünlüğü, demokrasi ve iyi yönetim gibi uzun zamandır reform bekleyen alanlarda ihtiyaçlara yeteri kadar cevap veremediğini vurgulamıştır.¹³ Bu yaklaşımdan hareketle, Türkiye için ayrılan IPA fonlarının azaltılması veya fonların Sivil Toplum Aracı (Civil Society Facility) ile AB üzerinden doğrudan aktarılması modeli gibi görüşler üzerinde durulmaktadır.¹⁴

⁹ *Avrupa Birliği Hibe Programları Kapsamında Sivil Toplum Kuruluşlarına Sağlanan Destekler*. Avrupa Birliği Bakanlığı Proje Uygulama Başkanlığı. Erişim tarihi: 4 Nisan 2018. <http://www.daka.org.tr/panel/files/files/yayinlar/AB%20Hibe%20Programlari%20Kapsaminda%20STK%27lara%20Sa%27C4%9Flanan%20Destekler.pdf>

¹⁰ *Aid delivery methods: the different approaches to aid* [Hibe sağlama yöntemleri: farklı yaklaşımlar]. European Commission [Avrupa Komisyonu]. Erişim tarihi: 4 Nisan 2018. https://ec.europa.eu/europeaid/aid-delivery-methods-different-approaches-aid_en

¹¹ *Support to Sector Programmes* [Sektör Programlama için destek]. European Commission [Avrupa Komisyonu]. Erişim tarihi: 4 Nisan 2018. <https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/Sector%20support%20guidelines%20short%20version.pdf>

¹² *Indicative Strategy Paper for Turkey 2014-2020* [Türkiye için Endikatif Strateji Belgesi]. Erişim tarihi: 4 Nisan 2018. https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/neighborhood/files/pdf/key_documents/2014/20140919-csp-turkey.pdf

¹³ *EU pre-accession assistance to Turkey: Only limited results so far* [Türkiye için AB Katılım öncesi mali yardımları: Şimdiye kadar sınırlı sonuçlar]. European Court of Auditors [Avrupa Hesap Mahkemesi]. Erişim tarihi: 1 Haziran 2018. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_07/SR_TURKEY_EN.pdf

¹⁴ *EU to cut some pre-accession money for Turkey, Tusk says*. Hurriyet Dailynews. Erişim tarihi: 1 Haziran 2018. <http://www.hurriyetdailynews.com/eu-to-cut-some-pre-accession-money-for-turkey-tusk-says-121159>

TABLO 1: IPA II DÖNEMİNDE DESTEKLENECEK PROJELER¹⁵

2014 YILI PROGRAMLAMA PROJELERİ			
Proje adı	Faydalanıcı kuruluş	Proje bütçesi	Tahmini uygulanma zamanı
Sivil Toplum Destek Programı I	Avrupa Birliği Bakanlığı	10 milyon Avro	2018
Kamu-Sivil Toplum İşbirliği için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Kapasitesinin Güçlendirilmesi	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	3 milyon Avro	2018
AB-Türkiye Kültürlerarası Diyalog	Yunus Emre Enstitüsü	3 milyon Avro	2018
AB-Türkiye Anadolu Arkeolojisi ve Kültürel Miras Enstitüsü	Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	10 milyon Avro	2018
2015 YILI PROGRAMLAMA PROJELERİ			
Proje adı	Faydalanıcı kuruluş	Proje bütçesi	Tahmini uygulanma zamanı
Sivil Toplum Destek Programı II	Avrupa Birliği Bakanlığı	10 milyon Avro	2019
Sivil Toplum Diyalogu V	Avrupa Birliği Bakanlığı	9 milyon Avro	2019
AB-Türkiye İş Dünyası Diyalogu	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve Eurochambers	5 milyon Avro	2018
Yasal Çerçevenin İyileştirilmesi ve Dernekler Dairesi Başkanlığının Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi	Dernekler Dairesi Başkanlığı	2 milyon Avro	2019
Vakıflar Genel Müdürlüğünün Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi	Vakıflar Genel Müdürlüğü	2 milyon Avro	2019
Yerel STK'lara Destek Mekanizması	Sivil Toplum Geliştirme Merkezi	3 milyon Avro	2018

¹⁵ Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA II) 2014-2020 Sivil Toplum Sektörü ve Programlama Süreci. Avrupa Birliği Bakanlığı. Erişim tarihi: 5 Nisan 2018. https://www.ab.gov.tr/siteimges/resimler/Sunum_STK_calistayi_programlama-24_10_2017-v3.pdf

2016 YILI PROGRAMLAMA PROJELERİ			
Proje adı	Faydalanıcı kuruluş	Proje bütçesi	Tahmini uygulanma zamanı
Sivil Toplum Destek Programı III	Avrupa Birliği Bakanlığı	3 milyon Avro	2020
Sivil Toplum Diyalogu VI	Avrupa Birliği Bakanlığı	4,5 milyon Avro	2020
Ortak Kültürel Miras	Kültür ve Turizm Bakanlığı	9 milyon Avro	2019

IPA II uygulama döneminde dağıtılacak olan mali yardım ile aktif vatandaşlığı ve katılımı güçlendirecek yasal ve mali ortamın sağlanması, STK'ların kapasitelerinin geliştirilmesi ve Türkiye-AB sivil toplum diyalogunun geliştirilmesi hedeflenmektedir.¹⁶ Desteklenen alanlar arasında kamu kurumları (yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde) ile STK'lar arasındaki işbirliğini geliştirmek için yapı ve mekanizmaların oluşturulması da yer almaktadır.

IPA II Türkiye Endikatif Strateji Belgesi'nde¹⁷ sivil toplum alt sektörü için beklenen sonuçlar şu şekilde ifade edilmektedir:

- Daha elverişli ortamın geliştirilmesi ile sivil toplumla istişarenin ve politika süreçlerine katılımlarının sağlanması,
- Başta hak temelli kuruluşlar olmak üzere sivil toplumun kapasitesinin, erişiminin, temsil gücünün ve ağların artması;
- Türkiye ile AB arasında, insandan insana etkileşimin artarak devam ettirilmesi.

IPA II kapsamında aktarılabilecek fonların programlanması sürecinde, sivil toplum alt sektörünün durum analizini yapan ve 2014-2017 döneminde izlenecek sektörel yaklaşımı tanımlamak amacıyla 2014, 2015 ve 2016 yılları için hazırlanan Aksiyon Belgelerinde¹⁸ bu sonuçlara ulaşmak için dört ana müdahale alanı belirlenmiştir:

1. Aktif vatandaşlık için yasal ortamın iyileştirilmesi
2. Kamu sektörü ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğinin güçlendirilmesi
3. Sivil toplum kuruluşlarının kapasitesinin ve STK'lar arası işbirliğinin güçlendirilmesi
4. Sivil toplum diyalogunun geliştirilmesi

Tablo 2'de 2016 yılı aksiyon planına göre, bu dört alan için beklenen sonuçlar özetlenmektedir.

¹⁶ AB'nin sivil topluma desteği. Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu. Erişim tarihi: 5 Nisan 2018. <https://www.avrupa.info.tr/tr/sivil-toplumun-gelisimi-34>

¹⁷ *Indicative Strategy Paper for Turkey 2014-2020* [Türkiye için Endikatif Strateji Belgesi]. Erişim tarihi: 4 Nisan 2018. https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2014/20140919-csp-turkey.pdf

¹⁸ *Annual Action Programme for Turkey 2016*. [IPA II 2014-2020. 2016 Aksiyon Planı] European Commission [Avrupa Komisyonu]. Erişim tarihi: 5 Nisan 2018. https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/near/files/3-ipa_2016_civil_society_ad_-_final_for_ipa_committee_clean.pdf

Annual Action Programme for Turkey 2015. [IPA II 2014-2020. 2015 Aksiyon Planı] European Commission [Avrupa Komisyonu]. Erişim tarihi: 5 Nisan 2018. https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/near/files/pdf/turkey/ipa/2015/ipa2015-038-404.1civil_society.pdf

Annual Action Programme for Turkey 2014. [IPA II 2014-2020. 2014 Aksiyon Planı] European Commission [Avrupa Komisyonu]. Erişim tarihi: 5 Nisan 2018. <https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/near/files/pdf/turkey/ipa/2014/ipa2014-031-874.4-tr-civil-society.pdf>

TABLO 2: TÜRKİYE SİVİL TOPLUM SEKTÖR PLANLAMA DOKÜMANI (2014-2020) HEDEF ALANLARI VE 2016 YILI AKSİYON PLANINA GÖRE BEKLENEN SONUÇLAR¹⁹

Aktif vatandaşlık için yasal ortamın iyileştirilmesi	Kamu sektörü ve STK'lar arasında işbirliğinin güçlendirilmesi	Sivil toplum kuruluşlarının kapasitesinin ve STK'lar arası işbirliğinin güçlendirilmesi	Sivil toplum diyalogunun geliştirilmesi
Örgütlenme özgürlüğü, ifade özgürlüğü garanti altına alınır.	Kamu kurumları, STK'ların karar alma süreçlerine dahil edilmesiyle iyi yönetişimi geliştirme açısından önemlerini kabul eder.	STK'ların iletişim ve savunuculuk kapasitesi artar.	AB ve Türkiye STK'ları arasındaki uzun vadeli ortaklıklar ve işbirliği artar.
Kamu politikaları ve yasal ortam STK'larda istihdamı ve gönüllülüğü teşvik eder.		STK'ların koalisyon kurma kapasitesi artar.	Türkiye'den ve AB'den STK'lar arasındaki etkileşim ve olumlu medya içeriği artar.

IPA II DÖNEMİ SİVİL TOPLUM ALT SEKTÖRÜ PROGRAMLAMA, KOORDİNASYON VE İZLEME SÜREÇLERİ

IPA II sürecinde sivil toplumun alt sektörünün yürütücülüğünü üstlenmesi ile Avrupa Birliği Bakanlığı kamu nezdinde bir sivil toplum politikasının oluşturulması ve koordinasyon içinde uygulanması açısından sorumlu kurum haline gelmiştir. *IPA II Türkiye Endikatif Strateji Belgesi*'nde risklerin değerlendirildiği bölümde, Türkiye'de sivil toplum için sağlanan mali desteğin "çok yıllık planlama" ile aktarılacak olması yeni bir yaklaşım olduğu için tüm ilgili kurumların ve paydaşların koordinasyonu ile hedef ve göstergelerin etkili bir şekilde izlenmesinin sağlanması gerektiği ifade edilmektedir.²⁰

Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından, IPA II kapsamında sivil toplum alt sektörünü desteklemek için ayrılan bütçenin kullanımına

yönelik stratejinin oluşturulması, programlama, proje belirleme ve izleme aşamalarında sivil toplum ve diğer ilgili paydaşların katılımını teşvik etmek amacıyla çeşitli önlemler alınmıştır. *IPA II Türkiye Endikatif Strateji Belgesi*'nde sivil toplum alt sektörü ile ilgili hedefler ve göstergeler, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı'nın (TÜSEV) da içerisinde yer aldığı bir konsorsiyum tarafından 2012-2015 yılları arasında yürütülmüş olan *Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimini ve Sivil Toplum-Kamu Sektörü İşbirliğini Güçlendirme Projesi*'nin²¹ raporlarının katkısıyla oluşturulmuştur.²² AB Sivil Toplum Rehberi'nin²³ Türkiye için ülke hedef ve göstergelerinin oluşturulması amacıyla aralarında ilgili kamu kurumlarından temsilciler ile birlikte TÜSEV ve Sivil Toplum Geliştirme Merkezi'nin (STGM) yer aldığı Türkiye AB Çalışma Grubu 2014 yılında ilk kez bir araya gelmiştir. Yıllık izleme konferansları ve çeşitli toplantılar kapsamında, Türkiye'de sivil toplumun durumunu Rehber'de yer alan hedef ve göstergeler çerçevesinde

¹⁹ Annual Action Programme for Turkey 2016. [IPA II 2014-2020. 2016 Aksiyon Planı] European Commission [Avrupa Komisyonu]. Erişim tarihi: 5 Nisan 2018. https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/near/files/3-ipa_2016_civil_society_ad_-_final_for_ipa_committee_clean.pdf

²⁰ Indicative Strategy Paper for Turkey 2014-2020 [Türkiye için Endikatif Strateji Belgesi]. Erişim tarihi: 4 Nisan https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2014/20140919-csp-turkey.pdf

²¹ Proje hakkında daha çok bilgi için: <http://www.siviltoplum-kamu.org/tr>

²² *Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimini ve Sivil Toplum-Kamu Sektörü İşbirliğini Güçlendirme Projesi*. TÜSEV. Erişim tarihi: 5 Nisan 2018. <http://www.siviltoplum-kamu.org/tr/yayinlar>

²³ *Guiding Principles for EC Support of the Development of Civil Society in Turkey 2011-2015* [Türkiye'de sivil topluma AB Komisyonu desteği için yönlendirici ilkeler 2011-2015]. European Commission [Avrupa Komisyonu]. Erişim tarihi: 4 Nisan 2018.

değerlendirerek, IPA II sürecinde sivil toplum alt sektör programlamasına katkı sağlamaktadır.²⁴

IPA II Türkiye Endikatif Strateji Belgesi'nin²⁵ istişare sürecinde ise, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından Sivil Toplum için Teknik Destek Projesi (TACSO) işbirliği ve kolaylaştırıcılığı ile temel sorunlar ve talepler ile ilgili sivil toplumdaki görüş almak amacıyla anket çalışması yapılmış ve danışma toplantıları düzenlenmiştir. Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından 2016 -2018 döneminde kamu kurumları, STK'lar, özel sektör temsilcileri ile çeşitli toplantılar düzenlenmiştir. Avrupa Birliği Bakanlığı Proje Uygulama Başkanlığı tarafından paylaşılan verilere göre 2017-2020 programlaması için potansiyel faydalanıcılar ile üç yüze yakın görüşme gerçekleştirilmiştir.

IPA II Türkiye Endikatif Strateji Belgesi'nin oluşturulmasının ardından, 2016 yılından itibaren Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından yıllık sivil toplum sektörü programlama çalışmalarına paydaşların aktif katılımı için daha kapsamlı bir yaklaşım ortaya koyulmuştur.²⁶ Avrupa Birliği Bakanlığının faydalanıcısı olduğu *Sivil Toplum Sektörü 2016-2017 Dönemi Programlama Sürecine Hazırlık ve Uygulama Desteği Projesi* ile sivil topluma sağlanacak desteklerin çerçevesini sivil toplumun katılımı ile birlikte çizmek için düzenlenen danışma toplantıları bu katılımcı programlamanın geliştirilmesi açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Programlama ve proje geliştirme süreçlerinde, sivil topluma ayrılan bütçenin güncel ve

gerçek ihtiyaçlar doğrultusunda kullanılması için Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından başta STK'lar olmak üzere, üniversiteler ve özel sektör temsilcilerinden düzenli olarak görüş almak amacıyla online istişare mekanizması oluşturulmuştur.²⁷ Ayrıca, *Çerçeve Anlaşma*'nın²⁸ 53. Maddesi ve 2015/15 sayılı Başbakanlık Genelgesi²⁹ ile sivil toplum alt sektöründe fonların etkin ve amacına uygun kullanımını izlemek amacı ile Sektörel İzleme Komitesi oluşturulmuştur. Bu çerçevede Avrupa Birliği Bakanlığı, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, ilgili diğer kamu kurumu ve STK temsilcileri yılda iki kere toplanarak, sivil toplum alt sektörü ile ilgili programlama ve izleme çalışmaları yürütmektedirler.

IPA II uygulama dönemi 2014 ve 2015 yılı programlanmasında yer alan ve 2018 itibarıyla başlamış olan Dernekler Dairesi Başkanlığı³⁰ tarafından yürütülen proje ile ve yakın dönemde başlaması beklenen Vakıflar Genel Müdürlüğü³¹ ile Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın³² sivil toplum ile işbirliği kapasitelerinin desteklenmesini amaçlayan projeler (bknz. Tablo 1) kapsamında kamu kurumları arasında eş güdüm ve koordinasyon geliştirecek fırsatların ortaya çıkması beklenmektedir.

²⁴ *Sivil toplum sektörü web sitesi*. Avrupa Birliği Bakanlığı. Erişim tarihi: 31 Mayıs 2018. <http://siviltoplumsektoru.org/>

²⁵ *Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA II) Çerçevesinde Birlik Tarafından Türkiye Cumhuriyeti'ne Yapılacak Mali Yardımın Uygulanmasına İlişkin Düzenlemeler Hakkında Çerçeve Anlaşma*. Erişim tarihi: 31 Mayıs 2018. https://www.ab.gov.tr/files/ipaii_çerçeve_anlaşma_tr.pdf

²⁶ *AB'den Sağlanacak Katılım Öncesi Fonların Yönetimi*. Başbakanlık Genelgesi 2015/15. Erişim tarihi: 31 Mayıs 2018. https://www.ab.gov.tr/files/mib2/2015_15_circular.pdf

²⁷ Yasal Çerçevenin İyileştirilmesi ve Dernekler Dairesi Başkanlığının Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi teknik destek projesi ile STK'lara yönelik yasal çerçevenin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar ile Dernekler Dairesi Başkanlığının kurumsal kapasitesini geliştirmeye yönelik faaliyetler yürütülecektir.

²⁸ Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Teknik destek projesi Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi ve kamu-STK diyalogunun geliştirilmesine yönelik faaliyetler içermektedir.

²⁹ Kamu-Sivil Toplum İşbirliği için Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Kapasitesinin Güçlendirilmesi Teknik destek projesi ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve sosyal içerme alanında çalışan kuruluşların karar alma, uygulama, izleme ve değerlendirme süreçlerine sivil toplum kuruluşlarının katılımının artırılması yoluyla Kamu-STK diyalogunun güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

²⁴ *The Guidelines for EU support to civil society in enlargement countries Baseline Reports* [Genişleme ülkelerinde sivil topluma AB desteği Temel Hüküm Raporları]. Technical Assistance to Civil Society Organizations (TACSO). Erişim tarihi: 14 Nisan 2018. <http://www.tacso.org/Content/Read/107?title=Osнова>

²⁵ *Indicative Strategy Paper for Turkey 2014-2020* [Türkiye için Endikatif Strateji Belgesi]. Erişim tarihi: 4 Nisan 2018. https://ec.europa.eu/neighborhoodenlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2014/20140919-csp-turkey.pdf

²⁶ *2016 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Avrupa Birliği Bakanlığı Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı. Erişim tarihi: 5 Nisan 2018. <https://www.ab.gov.tr/files/strateji/faaliyetRaporlari/2016yilifaaliyetraporu.pdf>

SİVİL TOPLUM ÇALIŞTAYLARINDA ÖNE ÇIKAN ÖNERİLER

Sivil Toplum Sektörü 2016-2017 Dönemi Programlama Sürecine Hazırlık ve Uygulama Desteği Projesi kapsamında, Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından 2016-2018 döneminde üç ulusal ve dört yerel ölçekli çalıştay düzenlenerek yaklaşık bin STK temsilcisinin önerileri alınmıştır.³³ Sivil toplum çalıştaylarında öne çıkan konu başlıkları ve önerilerden bazıları şunlardır:³⁴

- *STK'ların kurumsal kapasitelerinin desteklenmesi,*
- *STK'lara yönelik hibe programları tasarlanırken stratejik planlama, proje hazırlama, sosyal medya, gönüllü yönetimi ve mevzuat ile ilgili eğitimlere yer verilmesi,*
- *STK'ların finansal kapasitelerinin desteklenmesi için proje bazlı olmayan finansal destekler sağlanarak hibe programlarının basitleştirilmesi,*
- *AB dışındaki donörlerin desteklerinde şeffaflığın artırılması,*
- *Kamu fonlarının artırılması ve erişimin daha şeffaf hale getirilmesi, yerel yönetimlerce daha fazla destek sağlanması,*
- *Kamu- sivil toplum işbirliğinin güçlendirilmesi için Kamu- STK işbirliği çerçeve mevzuatının geliştirilmesi,*
- *Bakanlıklarda STK birimleri kurulması,*
- *Kamu ile işbirliği prosedürlerinin kolaylaştırılması,*
- *Yerel ve ulusal düzeyde komisyonların kurulması*
- *STK'ların sivil toplum alt sektörü programlama sürecine katılımı için Avrupa Birliği Bakanlığının yerel teşkilatının güçlendirilerek yerelde görüş alma mekanizmasının güçlendirilmesi.*
- *Kamu-sivil toplum ve özel sektör işbirliğinin geliştirilmesi ve koordinasyon mekanizmaların oluşturulması.*

IPA II uygulama döneminde sivil toplumun alt sektör olarak belirlenmesi ve AB mali yardımlarının Türkiye'de sivil toplum için çok yıllı şekilde planlanarak aktarılacak olması ile sivil toplum için bütüncül bir kamu politikasının oluşturulma fırsatı ortaya çıkmıştır. Sivil toplum sektörünün programlama ve izleme süreçlerinde, başta STK'lar olmak

üzere tüm paydaşların katkısının düzenli bir şekilde alınmasını sağlayacak kalıcı istişare mekanizmalarının oluşturulması ve düzenli olarak geri bildirimlerin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu sayede, mali yardımların daha etkin ve etkili, sivil toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde aktarılmasının sağlanabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, sivil toplum için kamu politikasının oluşturulması ve hedeflerin ne ölçüde gerçekleştirildiğini değerlendirmek amacıyla kamu kurumları arasında koordinasyon ve işbirliğinin güçlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

³³ *Sivil Toplum Sektörü Danışma Süreçleri.* Avrupa Birliği Bakanlığı. <http://siviltoplumsektoru.org/danisma-surecleri/>

³⁴ *AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA II) Sivil Toplum Sektörü Çalıştayı Raporu.* Avrupa Birliği Bakanlığı. Erişim tarihi: 31 Mayıs 2018. http://siviltoplumsektoru.org/wp-content/uploads/2018/01/SivilToplumSektoruCalistaylariRaporu_TR.pdf

Sivil toplum alt sektörü için ayrılan mali yardımların büyük ölçüde STK'ların projelerini doğrudan destekleyecek hibe programları şeklinde planlanması sivil toplum için önemli bir kazanım olacaktır. Bununla birlikte, IPA II kapsamında mali kaynağın kullanılmasına ilişkin gecikmeler ve AB nezdinde Türkiye için sağlanan fonların beklenildiği ölçüde reform sürecini kolaylaştırmadığı yönündeki değerlendirmeler göz önünde bulundurulduğunda önümüzdeki dönemde sivil toplum sektörü için AB mali yardımlarının yapısı veya dağıtımına yönelik stratejilerde değişiklikler olması beklenebilir.